

DESPRE CONSTITUȚII ȘI DREPTURILE FUNDAMENTALE ALE CETĂȚENILOR

Author: Nicoleta Adriana ODINĂ *

***Abstract:** A part l'ordre juridique interne, l'ordre juridique internationale est conditionnée et substantialisée par la variété des systèmes de protection et garantie des droits subjectifs naturels mais aussi par les principes générales de droit, reconnus par les membres de la société internationale. Ces principes consacrent les valeurs universelles non-pereines (égalité des Etats, liberté des peuples). Pourquoi est-il nécessaire d'étudier ou analyser la protection et garantie des droits de l'homme en Roumanie, pays qui a déjà inscrit dans la Constitution ces droit, et après la révision de 2003 on a pris en calcul aussi l'hypothèse d'un niveau de protection local supérieur de celui européen (art 20 par. 3 de la Constitution de la Roumanie).*

***Keywords:** Constitution, Droits fondamentaux, Ordre juridique interne, Ordre juridique internationale, Egalité.*

***JEL Classification:** K10*

MOTO:

„Constituțiile reprezintă un excelent revelator al diferențelor naționale. Noi suntem totuși în prezenta unor principii democratice, dar adesea interpretate într-o manieră specifică. Constituțiile mărturisesc, toate, mersul înainte istoric original al fiecăreia dintre țări. Ele traduc în termeni juridici și instituționali cerințele și valorile naționale. Ele poartă, în forma și organizarea lor, particularisme vii, moștenite din largi tradiții naționale.”

Henri Oberdorff

Astăzi, drepturile omului au pătruns atât de puternic în drept, încât abordarea valorilor promovate de drept nu ar fi completă în absența referirilor la asemenea drepturi, care, în ultimă instanță sunt de natură a oferi dimensiunea reală a finalităților dreptului.

* Ph.D. Candidate, Assistant Professor, „Eftimie Murgu” University of Reșița, Romania.

O meditație asupra originii omului și a societății va naște concluzia, potrivit căreia, originea și evoluția drepturilor omului este similară originii și evoluției dreptului. În traseul parcurs, deseori, interlocutor este statul¹.

Dacă admitem că dreptul a existat dintotdeauna, căci nevoia de ordine, dimensiune proprie Dreptului, apare ca o garanție a existenței și fericirii omului. „Fiecare om are dreptul la fericire, proclamă părinții fondatori, fără să precizeze dacă fericirea are același înțeles pentru triburile pieilor roșii, pentru mexicani, pentru negri și pentru albi de origine europeană din SUA ...,” observă pe bună dreptate Gheorghe Mihai)². Vom admite în același timp, faptul că drepturile omului sunt înnăscute și își au seva într-o ordine superioară, ce transcende orice ordine umană inventată de societate sau stat.

În acest context, observăm că problematica aparține filozofiei dreptului, mai mult decât științelor juridice, căci aceste drepturi au relevat de-a lungul timpului mai mult un ideal moral și politic. Abia mai târziu, ele s-au juridicizat³.

Putem să identificăm fundamentul drepturilor omului, care rezidă în principiul autonomiei de conștiință. Aici statul nu are relevanță. El nu este abilitat să pătrundă în sfera conștiinței individuale și chiar abilitat, nu ar putea să o facă.

Ideea că ființa umană posedă anumite drepturi, independente de orice ordine juridică, s-a ivit din cele mai vechi timpuri. Ea a fost preluată de stoici, de religia creștină de sistemul naturalist grec și roman, în antichitate și deopotrivă de jurisprudență și sistemele de drept contemporane.

În acest cadru, drepturile omului se leagă de dreptul natural, care propagă ideea că legile stabilite de om sunt replici imperfecte ale unui drept etern și imuabil, aplicabil cosmosului și ansamblului, iar legea laică nu are valoare decât dacă corespunde legii universale.

Se preconizează astfel, ca preferabilă drepturilor eterne și imuabile, respectarea instituțiilor create prin evoluția istoriei.

Juridicizarea drepturilor omului nu poate fi distanțată de constituțiile și declarațiile care le consemnează, adică de ideea de justiție, legată indiscutabil de două valori fundamentale, demnitatea și egalitatea umană, fondate pe propovăduirea concepțiilor umaniste de către religie în centrul cărora conceptul fraternității umane, al toleranței, al egalității oamenilor au fost ridicate la rang de principii. Toate aceste generoase idei au fost consemnate în documente de drept constituțional care garantează drepturile omului⁴.

Aceste preocupări sunt îndreptate, mai ales spre recunoașterea existenței acestor drepturi, cu minime încercări de stabilire a unor asemenea drepturi, și cu atât mai puțin, a conținutului lor. În acest context, cu greu se desprind coordonatele necesare definirii lor. Inițial drepturile omului au fost imaginate ca drepturi civile și politice, considerate în doctrină ca făcând parte din prima generație, generație din care statul este aproape exclus, izvorul lor fiind identificat în resorturi anterioare statului, așa că ele pot fi calificate ca drepturi ale individului, iar nu ale cetățeanului.

¹ Lidia Barac, „Elemente de teoria dreptului”, Ed. All Beck, București, 2001, pag. 15.

² Gheorghe Mihai, „Fundamentele dreptului”, Ed. All Beck, București, 2005, pag. 26-27.

³ Lidia Barac, op.cit., pag. 16.

⁴ Lidia Barac, op.cit., pag. 17-19.

Totuși această generație permite tratarea individului și ca cetățean și fac legătura între ceea ce numim drepturile individului și drepturile cetățeanului. Acest lucru a fost posibil pentru că drepturile astfel identificate, legate de individ, au fost cuprinse în documentele statale, în sfera cărora, individul este privit ca cetățean. În esența lor însă, aceste drepturi evită a avea ca interlocutor statul, originea lor se opune unei astfel de concluzii. În acest fel, drepturile din prima generație concentrează autonomia conștiinței, căci ele însele, garantează principiul autonomiei conștiinței, principiu care reprezintă chiar fundamentul lor.

Schimbările radicale, sociale au arătat că asemenea drepturi își pierd conținutul rămânând într-o sferă formală, de pură enunțare a lor, căci, excluzând statul, rămân lipsite de protecție, adică de realitate, ele neajungând la finalitate, la scop, în lipsa unei protecții.

În acest cadru, drepturile sociale sunt chemate a salva, drepturile omului din prima generație, sens în care ele apar ca și complementare. Aici, drepturile se înfățișează în drepturi propriu zise, identitatea drepturilor -libertăți specifice primei generații, fiind depășită. Statul are acum nu un rol minimal, ci unul protector. Dacă garanția drepturilor din prima generație este absolută, dat fiind natura și izvorul lor, garanția drepturilor sociale ce compun generația a doua este relativă, căci ea depinde de situația economică și contextul internațional.

Numai caracterul internațional al drepturilor omului salvează situația, căci drepturile omului posedă acest caracter "cosmopolit", mai întâi prin conținut căci ele se referă la o valoare a demnității și a autonomiei, valabilă pentru toți oamenii.

Evoluția instituției drepturilor fundamentale ale omului și cetățeanului este legată de interferențele „naționalului” cu „internaționalul”, în lume fiind adoptate, mai ales după încheierea celui de-al doilea război mondial, numeroase documente, fie cu caracter politic, fie cu caracter juridic(norme de drept internațional public), care au influențat reglementările constituționale, dar, la rândul lor, și valorile constituționale.

Constituția în România a apărut mult mai târziu decât constituțiile din țările europene din vest, cu toate că apariția ei a fost determinată de aceleași cauze care au determinat constituția din restul lumii. Această întârziere se explică prin aceea că epoca modernă, dezvoltarea tehnică, economică, socială și culturală a început în România mult mai târziu datorită dominației Imperiului Otoman. În cadrul premizelor istorice ale primei Constituții din România, o importanță deosebită îl are în înfăptuirea în anul 1859 a Statului Național, prin unirea Munteniei și Moldovei sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza.

Pe data de 2 mai 1864, prin lovitura de stat, a desființat Adunarea electivă și a supus plebiscitului „ Statutul dezvoltător al Convenției din 7/19 august 1858”, cunoscut în istorie ca, „statutul lui Cuza” și Legea electorală. Aceste două acte alcătuiesc prima Constituție a României.

Pe data de 10/11 februarie 1866, domnitorul Alexandru Ioan Cuza este obligat să abdice, întâlnindu-se o locotenentă domnească, ca apoi pe teritoriul României să fie adus un prinț străin.

În același an se adoptă Constituția României după modelul constituției belgiene, considerată, atunci, a fi cea mai liberală constituție.

Constituția română din 1866 cuprinde 133 de articole, prin care se reglementează cele mai importante relații sociale. Normele juridice cuprinse în constituție sunt sistematizate în opt titluri.

Constituția proclamă drepturile fundamentale ale cetățenilor, declarând că în stat nu există nici o deosebire de clasă și că toți sunt egali în fața legilor, dar datorită faptului că drepturile electorale se acordă în raport cu averea, egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor este contrazisă.

Constituția de la 1866 a rămas în vigoare peste o jumătate de secol, perioadă de timp în care în societatea românească s-au produs o serie de transformări importante industriale, economice.

Proiectul Constituției din anul 1923 a fost elaborat de Partidul liberal și a fost votată de Camera deputaților la 26 martie 1923 și publicată la data de 29 martie, atunci intrând și în vigoare. Cu privire la adoptarea acestei constituții s-au făcut aprecieri negative, în sensul că adoptarea ei ar fi nelegală, întrucât nu s-au respectat întrutotul regulile de revizuire a Constituției stabilite în art. 128 al Constituției din 1866.

Constituția din 1923 este sistematizată în 8 titluri printre care: Titlul II, „Despre drepturile românilor”.

Constituția a proclamat drepturi și libertăți egale pentru toți, deși în ce privește femeile, în art. 6 se prevăd legi speciale care "vor determina condițiile sub care femeile pot avea dreptul exercițiilor politice", ceea ce constituie o inegalitate față de bărbați.

Cu toate că se aseamănă foarte mult cu Constituția din 1866, atât în conținut, cât și prin formularea textelor, Constituția adoptată în 1923 este mult mai democratică, prin aceea că acordă drepturi și libertăți mai largi, înlocuiește sistemul cenzitar cu un sistem electoral democratic.

Constituția din 1923 ocrotește proprietatea privată, dar în același timp a fost o constituție rigidă, deoarece procedura de revizuire stabilită prin art. 129 și art. 130 era o procedură greoaie. La acea vreme, însă, era apreciată ca fiind una dintre cele mai democratice din lume.

În condițiile concrete ale anului 1938, Regele Carol al II-lea a instaurat la 10 februarie 1938 dictatura personală.

Această dictatură este consacrată și realizată juridic prin noua Constituție, numită și Constituția Caroliană. Proiectul de Constituție a fost supus la 24 februarie plebiscitului, promulgată la 27 februarie și publicată la 28 februarie 1938.

Constituția cuprindea 100 de articole, sistematizate în opt titluri, iar Titlul II „Despre datoriile și drepturile românilor”.

Consacrând dictatura regală, dispozițiile Constituției exprimau limitarea drepturilor și libertăților democratice. Astfel pentru prima dată se prevăd datoriile cetățeanului, după care se face referire la drepturi.

În septembrie 1940 Regele este obligat să abdice în favoarea fiului său. Constituția este suspendată, corpurile legiuitoare sunt dizolvate, se reduc drepturile regale, președintele consiliului de miniștri fiind investit cu puteri depline.

După 23 august 1944 s-a repus în vigoare, cu unele modificări, Constituția din 1923 și s-au elaborat acte cu caracter constituțional care să stabilească organizarea statală. Aceste acte au alcătuit baza juridică a organizării de stat provizorii a României până la adoptarea unei noi constituții.

Organizarea statală în perioada 1948-1989 a fost reglementată prin Constituțiile din 1948, 1952 și 1965.

Revoluția din decembrie 1989 a înlăturat dictatura comunistă din România. Noua Constituție a fost votată în Adunarea Constituantă și supusă referendumului național la 8 decembrie 1991, fiind aprobată cu un procentaj de 77,3% dintre participanți.

La data intrării în vigoare a noii Constituții (8 decembrie 1991), Constituția din 21 august 1965 a fost în întregime abrogată expres (art. 149 din Constituție).

Constituția României consacră drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale un întreg titlu, care reglementează inclusiv funcționarea instituției "Avocatul Poporului". Totodată, România și-a asumat riscul de a înscrie chiar în Constituție regula potrivit căreia, în caz de neconcordanță între tratatele și pactele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cele din domeniul drepturilor omului, ea nefiind aplicabilă altor domenii (art. 20 alin.2).

Remarcăm și împrejurarea că, în anumite cazuri, Constituanta din 1991 nu a rezolvat unele probleme controversate, mulțumindu-se doar să precizeze ca ele vor fi reglementate "prin lege". Așa, de pildă, articolul 29 punctul 3 din Constituție consacră libertatea cultelor religioase, menționând însă că organizarea cultelor se va face potrivit statutelor proprii, "în condițiile legii" (lege care nu a fost adoptată până în prezent). De asemenea, întreaga problematică a învățământului (organizarea învățământului religios, recunoașterea instituțiilor de învățământ particular etc.) este insuficient precizată.

Astăzi, în România, avem o Constituție cu o reglementare amplă, avem în sprijin reglementările europene la care ne trimite Constituția noastră atunci când reglementările noastre nu sunt suficiente, avem reglementări universale. Insa sfera drepturilor omului diferă de la un individ la altul, în funcție de gradul de instruire al fiecărui individ.

Sfera drepturilor reglementate de Constituția României revizuită în 2003 este următoarea:

- a) Drepturi civile și politice
- b) Drepturi economice, sociale și culturale
- c) Drepturile omului din „generația a treia”

Gheorghe Mihai, considerând și drepturile naturale ale omului și cele constituționale ale cetățeanului (deși calitatea de om este transjuridică, spre deosebire de aceea de cetățean) ca drepturi subiective generice, raportate la subiecte generice de drept, relevă că, un drept subiectiv generic poate avea realitate juridică (recunoscut, creat) sau poate să nu aibă, poate avea un sens mai amplu sau mai restrâns, fără consecințe asupra realității categoriale a dreptului subiectiv însuși. Pe de altă parte, exercitarea unui drept subiectiv generic poate primi delimitări și condiționări variabile, iar în anumite condiții și referitor la anumite persoane conform dreptului obiectiv în vigoare, exercițiul unui drept subiectiv (chiar și natural) poate fi suspendat, îngrădit pe o perioadă de timp⁵.

Asupra categoriei „drept subiectiv” se poartă discuții în ultimele două secole, iar în doctrinele juridice chineze, hinduse, musulmane etc., este privită cu circumspecție, iar unii cercetători o interpretează ca o ciudățenie a născocirilor vesteuropenismului modern.

Confruntarea doctrinară pare foarte bogată în concluzii teoretice căci ea necesită argumentări elaborate, dar care, toate contribuie într-un fel sau altul, la dezvoltarea gândirii juridice și în consecință la aprofundarea cunoștințelor în acest domeniu.

⁵ Gheorghe Mihai, op.cit., pag. 24.

Dreptul subiectiv, după unii teoreticieni, relevă egoismul individului, care tinde să capteze în profilul său ceea ce a fost consacrat ca fiind interes și bine general. În fond, ceea ce este util pentru toți ar trebui să fie util și pentru fiecare.

Dreptul la muncă, dreptul la asociere, dreptul la libera circulație se află înscrise în lege ca drepturi în general, abstract și obiectiv; dreptul lui X la muncă precum și dreptul lui Y la muncă, ambele sunt "drepturi la muncă" din lege, dar revendicate de X sau Y sunt drepturile lor subiective.

Nimeni nu ar spune că dacă un procent din persoanele care au dreptul la muncă din vestul european, într-un anumit an deși îl revendică, și nu le este satisfăcut, nu înseamnă că el nu există ca realitate legislată pentru un bine general. Dreptul obiectiv la muncă este garantat în vederea și în limitele păstrării ordinii generale a societății organizate, și nu dreptul la muncă al unei persoane anume.

Exercițiul dreptului subiectiv la muncă, de exemplu al unei persoane, decurge din libertatea lui de opțiune și de acțiune care însă se poate împlini sub imperiul interesului general, așa cum este acesta circumscris în legile în vigoare⁶ și în constituția fiecărui stat am putea adăuga noi.

BIBLIOGRAFIE:

1. **LIDIA BARAC**, „Elemente de teoria dreptului”, Ediția All Beck, București, 2001.
2. **GHEORGHE MIHAI**, „ Fundamentele dreptului”, Ed. All Beck, București, 2005.

⁶ idem